

ІДЕЇ КЕЙНСІАНСЬКОЇ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Видобора В.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: vidoboravolodimir@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2255-0970.

Анотація. Метою статті є дослідження основ економічного зростання в кейнсіанській теорії. Методика. У ході дослідження використанні такі наукові методи, такі як: дедукції та індукції, аналіз та синтез, узагальнення, історико-генетичний, сходження від абстрактного до конкретного. Результати. Проаналізовано ключові постулати економічного зростання в кейнсіанській теорії (від класичного до нового кейнсіанства) та виявлено, що кейнсіанська теорія економічного зростання базується на подоланні економічної кризи за рахунок стимулювання сукупного попиту з боку держави шляхом промислової політики, активної підтримки підприємців, фінансового сектору та забезпечення зайнятості. Практична значимість полягає у теоретичному обґрунтуванні актуальності кейнсіанських концепцій для регулювання сучасних економічних процесів. Заслужують на увагу механізми державного регулювання ринкової економіки, що мають гарантувати підтримку підприємницького сектору та стимулювання споживання з метою посилення відтворювальних процесів.

Ключові слова: економічне зростання, кейнсіанство, економічна криза, державне регулювання, зайнятість, податково-бюджетна політика, промислова політика.

IDEAS OF KEINSIAN THEORY OF ECONOMIC GROWTH

Volodymyr V. Vydobora, PhD in Economics, Associate Professor, General Economic Theory and Economic Policy Department, Odessa National Economic University, Ukraine

e-mail: vidoboravolodimir@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2255-0970.

Summary. The purpose of the article is to study the foundations of economic growth in Keynesian theory. In the researching general scientific and special methods are used, such as: deductions and inductions, analysis and synthesis, generalization, historical-genetic, convergence from abstract to concrete. The key postulates of the Keynesian theory of economic growth are analyzed based on theoretical. It was found that the Keynesian theory of economic growth is based on overcoming the economic crisis by stimulating aggregate demand (personal consumption and investment) by the state through industrial policy, active support of entrepreneurs, the financial sector and employment, for example, by increasing personal consumption by reducing the savings of private households, increasing investment costs of industrial producers, government spending. An important place in stimulating aggregate demand is given to the state, because the modern market economy is imperfect and can't ensure sustainable development at the level of full employment. Accordingly, it was found, that the state is given the role of stabilizer of the economy through countercyclical fiscal policy measures and increased government spending. The evolution of Keynesian theory of growth from classical to modern Keynesianism is studied and the change of J. M. Keynes' ideas in scientific researches of his followers is analyzed. The Keynesian model of economic growth to meet the real conditions of economic life was modified by taking into account the mechanism of cyclical fluctuations, changes in the sectoral structure of production and accumulation of resources, the impact of scientific and technological progress, analysis and specific statistics. The practical significance of research lies in the theoretical justification of the relevance of Keynesian concepts in the regulation of modern economic processes. In particular, the mechanisms of state regulation of the market economy, which should guarantee the support of the business sector and stimulate consumption in order to strengthen reproduction processes, deserve attention. That's why, in modern geo-economics conditions, given the presence of global economic changes, the Keynesian concept can be transformed in the context of planned-indicative anti-crisis model, which can be applied in global crisis economic post-pandemic processes, which is the prospect of further research.

Key words: economic growth, Keynesian economics, economic crisis, state regulation, employment, fiscal policy, industrial policy.

JEL Classification: N10, O40

Постановка задачі. Класики економічної теорії економічне зростання розглядали крізь призму багатства, яке формується головним чином через нагромадження та розширене відтворення капіталу, які обумовлюється та

регулюються ринковими процесами. Проте вже наприкінці XIX ст. – у першій третині XX ст. в економіці найрозвиненіших промислових країн світу відбулися істотні зміни, які знаменувалися технологічними відкриттями, стрімким розвитком промисловості, монополізацією промислового та фінансового капіталу, трансформацією ринку праці, інтернаціоналізація національних економік, що в свою чергу спричинило як зміну типу економічного зростання, так і механізмів регулювання ринкової економіки.

Свідченням цього стала глибока і затяжна економічна криза 1929–1933 рр., що різко перервала тривалий період економічного процвітання, спровокувавши масове банкрутство, безробіття, зниження національного доходу та рівня життя населення. У цей період існуючі постулати подолання кризи та стимулювання економічного розвитку в неповній мірі відповідали дійсності, а практичні рекомендації виявилися нездатними вивести економіку з кризи [1, с. 158].

Це все продемонструвало недієздатність «класичної ринкової економіки» з притаманною для неї наявністю ринкових механізмів саморегулювання, економічною нейтральністю держави, політикою економічного лібералізму пояснити процеси, що відбувалися в економіці, та викликало необхідність перегляду закономірностей економічного зростання, адже запропоновані класиками економічної теорії не демонстрували емпіричної справедливості.

Як відповідь на потреби того часу та «слабкість» класичної теорії, розвивалася кейнсіанська теорія економічного росту, засновником якої став англійський економіст, державний діяч Дж. М. Кейнс, чиї фундаментальні теоретичні ідеї економічного зростання насамперед були пов'язані із пошуком механізмів подолання економічної кризи та створення умов для подальшого піднесення економіки. Тому важливо з'ясувати, що лежить в основі цих положень та чи є вони справедливими й нині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретична спадщина Дж. М. Кейнса у стимулювання розвитку економіки стала об'єктом наукових

досліджень як іноземних, так і вітчизняних дослідників: Є. Барщевський, А. Бебенко, О. Беляєва, А. Давидова, М. Диби, О. Мозгового, В. Тарасевича, В. Фещенко, А. Холодова та ін. Питанням дослідження постулатів Дж. Кейнса щодо виведення економіки з кризи та підтримки її розвитку, вивченню практики застосування кейнсіанської економічної ідеології в управлінні промисловим розвитком економіки у окремих країнах досліджували М. Афанас'єв, В. Видобора, Н. Жижко, М. Проскуріна, М. Руденко, та інші.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на значний інтерес дослідників до окресленої проблемами, більшість науковців зосереджуються на аналізі окремих аспектів кейнсіанської теорії, акцентуючи увагу переважно на промисловій політиці держави та потребі державного регулювання, упускаючи комплексне дослідження передумов витоків та розвитку ідей економічного зростання в працях Дж. М. Кейнса та його послідовників.

Мета статті – дослідження основ економічного зростання в кейнсіанській теорії. Завдання статті передбачають аналіз ключових ідей Дж. М. Кейнса щодо стимулювання росту економіки та подолання кризових економічних явищ; огляд еволюції положень кейнсіанської теорії зростання з аналізом можливості їх застосування в існуючих економічних умовах.

Основний матеріал. Формуючи свої ідеї щодо економічних законів зростання Дж. М. Кейнс писав: «класична теорія являє собою модель того, як ми хотіли б, щоб суспільство функціонувало, але припускати, що воно і справді так функціонує – значить залишати без уваги дійсні труднощі» [2, с. 114]. Він наголошував, що вся економічна теорія потребує кардинального оновлення: необхідно було привести теорію у відповідність з новими економічними реаліями, що характеризують капіталізм ХХ сторіччя. Цей задум він втілював у «Загальній теорії зайнятості, відсотка і грошей» (1936 р.) [3, с. 47], ставлячи собі за мету пошук можливостей і механізмів, які б

дозволили вивести економіку з кризового стану та покращити загальний соціально-економічний стан економічної системи.

Основним пунктом загальної теорії Дж. М. Кейнса стало положення про те, що ринкова (капіталістична) економіка не має здатності до гнучкого та оперативного саморегулювання. Стандартні умови її функціонування на практиці не забезпечують відсутність безробіття та умов для нарощування обсягу промислового виробництва. Більш того, економіка схильна до значних коливань через вплив на поведінку споживачів психологічних мотивів заощадження та інвестування. Відповідно, ці коливання ведуть до падіння випуску промислової продукції і зростання безробіття, а номінальний рівень заробітної плати не є достатньо гнучким для самостійної адаптації до кон'юнктури ринку [3, с. 153]. Це зі свого боку, вимагає вироблення державної політики, здатної врегулювати ці коливання фінансовими важелями.

Концептуальний внесок Дж. М. Кейнса в економічну науку та в управління економічними процесами полягає в тому, що він відобразив у науковій формі нову епоху в розвитку економіки, пов'язану з формуванням нового механізму її функціонування – переходом від вільної ринкової до змішаної економіки. Тим самим Дж. М. Кейнс спростував односторонній підхід до форм регулювання промислового розвитку економіки за принципом «або ринок – або держава» [4, с. 9].

Дж. М. Кейнс наголошував, що промисловий розвиток економіки може знаходитися у стадії своєрідного анабіозу і заниженого випуску промислової продукції, що негативно впливає на експорт, а також і хронічного безробіття, оскільки заробітна плата і ціни є нееластичними щодо використання капіталу і праці, а через відсутність повної інформації в економічних суб'єктів ринок діє недосконало. Вихід із цього становища вчений вбачав у державному втручанні в ринкові відносини задля підвищення сукупного попиту. Взаємопов'язаними цілями такого втручання були рівновага доходу і

платіжного балансу, однак пріоритетним вважалося забезпечення повної зайнятості [5, с. 163].

Відтак, кейнсіанська теорія передбачала активне втручання держави в економіку, а доцільними інструментами втручання повинні були бути важелі бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання.

Основним засобом вирішення цієї проблеми Дж. М. Кейнс вважав підвищення сукупного попиту, який можна досягти шляхом збільшення особистого споживання за рахунок зменшення заощаджень особистих домогосподарств, підвищення інвестиційних витрат промислових виробників, державних витрат. Важливе місце у стимулюванні сукупного попиту відводиться державі, адже сучасна ринкова економіка недосконала і не може забезпечити стійкий розвиток на рівні повної зайнятості населення, тому необхідне державне регулювання економіки з метою стабілізації економічного зростання й забезпечення повної зайнятості. На його думку: «... умови чіткої рівноваги вимагають, щоб заробітна плата і ціни, а отже, і прибуток, зростали б усі разом в тій самій пропорції, що і витрати, тобто щоб реальне значення всіх величин, включаючи обсяги виробництва і зайнятість, залишилися незмінними у всіх відношеннях» [6, с. 154].

Зважаючи на це, в праці «Загальної теорії зайнятості, відсотка і грошей» одним з інструментів державного регулювання виступає фіскальна політика, що здійснює вплив на стан економіки за допомогою маніпулювання державними доходами і видатками. У свою чергу, здійснення державних витрат відбувається за рахунок коштів державного бюджету, основним джерелом формування і поповнення якого є податки. На думку Дж. Кейнса, податки є найважливішим важелем регулювання ринкової економіки. Згідно з економічної теорії Дж. Кейнса, недостатній попит викликає безробіття, а надмірний веде до інфляції. Фіскальна політика стимулює попит й пропозицію в періоди спаду економічної активності шляхом збільшення державних закупівель і скорочення податків, таким чином, звільняючи для

витрачання великий дохід, який може бути використаний на розсуд уряду, й на корекцію надмірного росту за допомогою зворотних заходів [7, с. 18].

Він показав, що економічне зростання залежить від структури суспільного продукту, що рівновага може бути досягнута і при неповній зайнятості і що корисно досліджувати типові явища, які складаються з масових прагнень та дій учасників економічних процесів [8, с. 163]. Саме попит, на його думку, є вирішальним інструментом у стимулюванні розвитку економіки, адже недостатній попит призводить до кризових явищ – недостатнього завантаження виробничих потужностей, низьких темпів приросту виробництва або взагалі його простоїв, безробіття та економічної кризи. Водночас, достатній попит можливий, коли дві його складові – споживання та інвестиції – урівноважені та досягають певного рівня.

Згідно з теорією Кейнса, важливо знайти важіль розвитку всього суспільного попиту – попиту на промислові і споживчі товари, і попиту на інвестиційні товари, тому що сукупний попит – це сума споживчих витрат та інвестицій. Тож, якщо сукупний попит більший від пропозиції, тоді «працюють» стимули росту виробництва. Так, основними компонентами сукупного попиту є споживання, інвестиції та державні витрати. До основних чинників, що впливають на зростання сукупного попиту, варто віднести схильність до споживання, очікувану прибутковість та перевагу ліквідності [9, с. 180].

Суттєвими перевагами кейнсіанської концепції є той факт, що впливає з визнання об'єктивного характеру регулярних економічних криз, полягає в розробці дієвої антикризової промислової політики, перевіреної практикою відновлення економіки в період Великої депресії 1930-х років у США. Так, прикладом досить успішного вирішення національних економічних проблем в кризових ситуаціях за допомогою активного державного втручання в господарське життя, є «Новий курс» американського президента Ф. Рузвельта, реалізований в 1933-1938 рр. Це був комплекс політичних, економічних, соціальних та інших антикризових заходів, який виник

паралельно із теоретико-методологічними міркуваннями Дж. М. Кейнса щодо політики державного регулювання, які він виклав у відкритому листі американському президентові Ф. Рузвельту в газеті New York Times [10].

Відповідно, подібно до ідей пропагованих Дж. М. Кейнсом основою в економічній системі «Нового курсу» було стимулювання сукупного попиту за рахунок наступних заходів:

- надання підтримки фінансово-банківської системи і занепадаючим промисловим і торговельним підприємствам за допомогою великих позик і субсидій;

- стимулювання приватних інвестицій за допомогою податкових пільг;

- стабілізація падаючих цін шляхом девальвації долара і посилення інфляційних тенденцій;

- примусове картелювання промислових підприємств;

- державне регулювання рівня промислового виробництва;

- введення галузевих «кодексів чесної конкуренції», які визначали єдину політику цін, фіксуючи цим самим розміри виробництва, розподіляючи ринки збуту;

- адміністративне визначення мінімального рівня заробітної плати [11].

Як результат застосування цих положень, державне макроекономічне регулювання, засноване на союзі бізнесу і політики, виявилось більш ефективним механізмом подолання «Великої депресії», аніж приватна ініціатива споживачів та підприємців. Так, переважно завдяки рецептам Дж. М. Кейнса західні країни змогли подолати економічну кризу, і головним чином завдяки їм було досягнуто економічне зростання 50-60х рр.. ХХ сторіччя. Увесь світ визнає, що всі післявоєнні досягнення західного суспільства до середині 70-х рр.. ХХ сторіччя пов'язані з практичною реалізацією теоретичних положень Дж. Кейнса [12, с. 95].

Підсумовуючи практичну цінність кейнсіанських ідей економічного зростання варто зазначити, що перехід до кейнсіанства позначив початок епохи регульованого та організованого ринку, що базується на

індикативному плануванню, стимулюванню попиту та активній державно-економічній політиці. Відповідно до цієї теорії державі відводиться роль стабілізатора економіки за рахунок проведення заходів антициклічної фіскальної політики та збільшення державних витрат [13, с. 177].

У 50-60-их роках ХХ ст. зароджується посткейнсіанська економічна теорія зростання, основними об'єктами дослідження якої стали проблеми зростання й розподілу національного доходу із застосуванням кейнсіанських ідей. Вони стверджували, що темпи економічного росту визначаються розподілом національного доходу, а його обсяг і приріст залежить від обсягу заощаджень, яка формується із заробітної плати і прибутку [14, с. 197].

Яскравими її представниками стали науковці Кембриджського університету: Н. Калдор («Модель економічного зростання», 1957 р., «Теорія добробуту в економіці і міжособистісні порівняння корисності», 1939 р.) і Дж. Робінсон («Нарис теорії економічного зростання», 1963 р.). Обидва економіста визнавали внутрішнє нестабільний стан ринкової економіки, але мали дещо різні погляди на причини економічного зростання.

Н. Калдор запропонував відштовхуватися від розподілу сукупного доходу, висуваючи на перший план заробітну плату, адже вважав, що підвищення заробітної плати – це найважливіша умова збільшення ефективного попиту і, отже, гарантоване збільшення економічного зростання.

Для Дж. Робінсона першочерговими в моделі зростання є мотиви, які управляються людською поведінкою. Складовими економічного зростання виступають чинники освіти, відсоткових ставок, розміру заробітної плати, умов накопичення заощаджень, початкового запасу виробничих товарів і стану минулих очікувань, інвестиційної політики, фінансових і технічних умов.

Дж. Робінсон у 1956 р. публікує працю «Нагромадження капіталу», у якій вона почала спробу синтезувати основні фактори, що впливають на довгострокове зростання економіки (розподіл між прибутком і заробітною

платою, обсяг капіталу й характер технічного прогресу, ступінь монополізації та конкурентоспроможності економіки, зростання чисельності населення тощо), а також визначити причини, через які відбувається відхилення від стабільності зростання. Як результат, у своїй книзі Дж. Робінсон формулює ідеальні умови економічного зростання, іншими словами, умови «золотого століття». Найважливішими з яких вона визначила:

1) нейтральний технічний прогрес, в умовах якого продуктивність праці, заробітна плата на одну людину й капіталоозброєність підвищуються в однаковій пропорції, а норма прибутку залишається сталою;

2) гнучкість реальної заробітної плати робочого класу, що підвищуються разом зі зростанням виробництва на душу населення;

3) вільна конкуренція, що є визначальною умовою саме прогресивного зростання заробітної плати;

4) нагромадження капіталу в умовах «золотого століття» залежить тільки від темпів технічного прогресу й приросту зайнятого населення. При цьому, потенційний темп росту, на думку Дж. Робінсон, приблизно дорівнює темпу росту зайнятості разом із темпом росту продукції в розрахунку на душу населення [15].

Відтак, основними чинниками, які гальмують економічний ріст, авторка вважає відсутність зростання заробітної плати й притуплення конкуренції. Проте головну роль у зниженні впливу цих чинників, авторка виділяє не державному втручанні, а професійним спілкам, здатним відстояти підвищення заробітних плат.

У час після I та II світових війн, коли, виходячи з необхідності якнайшвидшого відновлення зруйнованого війною господарства, економіка розвивалася стрімкими темпами, кейнсіанська теорія зростання була переосмислена американським економістом О. Домаром та англійським дослідником економіки Р. Харродом, для яких проблема економічного розвитку змістилася зі статичної у сферу динамічного аналізу.

Так, метою досліджень Р. Харрода у праці «До теорії економічної динаміки» (1948 р.) було визначення умов, при дотриманні яких забезпечується стійкий темп зростання. Модель Харрода, розвиваючи і вдосконалюючи макроекономічну кейнсіанську теорію, виражається в динамічній формі (елементи динаміки вносяться через темпи зростання). Її завдання – встановлення зв'язків між нагромадженням і темпами економічного зростання, оскільки темп економічного росту прямо пропорційний валовим інвестиціям та обернено пропорційний показнику капітального коефіцієнта, який характеризує зростання капіталостійкості [16, с. 118].

Схожу модель зростання запропонував О. Домар у роботі «Нарис з теорії економічного зростання» у 1957 році. Відповідно до моделі, сукупний попит в умовах повної зайнятості повинен збільшуватися пропорційно росту. Для регулювання попиту, а отже, регулювання економічного зростання, державі необхідно вплив на обсяги і динаміку заощаджень, доходів і інвестицій. Єдина відмінність в їх підходах полягає в вихідних даних. Харрод економічне зростання пов'язує з рівністю інвестицій і заощаджень, а для Домара вихідні дані моделі – це рівні величини сукупного попиту і пропозиції.

Завдяки спільним поглядам і висновків О. Домара і Р. Харрода неокейнсіанську теорію зростання називають моделлю Харрода-Домара. Вона передбачає, що рівність інвестицій та заощаджень забезпечує макроекономічну пропорційність та стабільне зростання економіки. Крім того, розрізняються гарантований, природний і фактичний темп зростання. Природний темп дозволяє максимально використовувати наявні ресурси, гарантований темп передбачає рівність інвестицій та заощаджень та досягається, коли забезпечується повна зайнятість та не виникає інфляційних процесів.

Однак, досягти такої рівності в умовах нерегульованих ринкових відносин не можливо, тому Р. Харрод наголошує на потребі збільшення

практичної програми державної політики, фокусуючись на активному використанні заходів бюджетно-податкового регулювання держави. Такі інструменти державного регулювання економіки, спрямовані на підтримку стійких темпів зростання, повинні бути, на думку англійського економіста, систематичними і використовуватися державним апаратом і в умовах депресії, і в умовах економічного підйому [17].

У подальших розробках модель динамічної рівноваги розвивалася в напрямку створення багатofакторних моделей економічного зростання, дослідження виробничої функції тощо. Посткейнсіанська модель економічного зростання задля відповідності реальним умовам господарського життя була модифікована шляхом запровадження в базову модель механізму циклічних коливань, змін галузевої структури виробництва та нагромадження ресурсів, впливу науково-технічного прогресу, аналізу та залучення конкретних статистичних даних.

Однією з таких стала модель економічного зростання відомого американського вченого, лауреата Нобелівської премії (1971) С. Кузнеця. Серед основних чинників впливу на динаміку національного доходу він виокремив [18, с. 108]: зростання чисельності населення, зміну його розподілу за віком та родом занять, фаховою підготовкою, структурні зміни в промисловості, технічний прогрес, зміну структури капіталу, а також соціальні, політичні, інституціональні зрушення в суспільстві, що пов'язані з економічними процесами [18, с. 108, 109]. Він дійшов висновку, що економічне зростання є багатofакторним поняттям, яке регулюється не лише ринковими механізмами, а й науково-технічним процесом та інституційними нормами: «Економічне зростання країни може бути визначене як довготривале зростання можливостей задовольнити дедалі різноманітніші потреби населення в продуктах економічної діяльності. Ця зростаюча можливість ґрунтується на розвитку техніки й технології та на необхідних змінах в інституціональній структурі та ідеології» [18].

Відтак, розробки посткейнсіанців (Дж. В. Робінсон, Н. Калдора, Р. Харрода, О. Домара, С. Кузнеця та ін.) стали новаторськими дослідженнями, що породили низку нових складніших і обґрунтованіших моделей зростання, які пройшли певний еволюційний шлях від класичної кейнсіанської теорії до концепцій нового кейнсіанства (табл. 1), серед яких: теорії взаємозалежності зайнятості та оплати праці, асиметричної інформації, «витрат меню», «інсайдерів-аутсайдерів», «гістерезису», ефективної заробітної плати та ін.

Таблиця 1

Еволюція кейнсіанської теорії економічного зростання

Період	Наукова течія	Представники та основна ідея
1930-1940 рр..	Розвиток кейнсіанства	Класична теорія Дж. Кейнса, викладена у праці задум «Загальної теорії зайнятості, відсотка і грошей».
1960 рр..	Кейнсіансько-неокласичний синтез	П. Самуельсон, Дж. Хікс, які передбачали поєднання кейнсіанських ідей необхідності державного регулювання макроекономічних пропорцій з неокласичним мікрорівневим аналізом максимального розвитку приватної ініціативи та ринкового регулювання.
	Ліве кейнсіанство («кембриджська школа»)	Дж. Робінсон, Н. Калдор, П. Сраффа, Дж. Ітуелл, Л. Пазінетті та ін., які критикували ортодоксальну концепцію за те, що в ній не знайшли відображення й не отримали розв'язання соціальні проблеми (нерівність у розподілі національного доходу), без яких неможливе позитивне вирішення питань функціонування ринкової економіки, її регулювання.
	Теорія економічної динаміки і зростання	Р. Харрод, О. Домар. Модель передбачає, що темп росту національного доходу визначається часткою заощаджень у національних доходах та капіталовіддачі. Розвинута ринкова економіка не може досягати стійкої рівноваги.
	Теорія економічного циклу	С. Кузнець, Дж. Хікс, Е. Хансен, Р. Харрод, зосередилися на дослідженні причин та циклічності економічних спадів і піднесень, а також потреби макроекономічного регулювання цих процесів.
Середина 1970 рр.	Посткейнсіанство	Р. Клауер, С. Вайнтрауб, П. Девідсон та ін. предметом дослідження розглядали проблеми ціноутворення за умов недосконалої конкуренції, а також діяльність держави та профспілок щодо забезпечення регульованості ринку, насамперед ринку праці й товарів.
	Монетарне кейнсіанство	Р. Клауер, П. Девідсон, С. Вайнтрауб, Х. Мінські, які доповнюють кейнсіанську концепцію дослідженнями проблеми грошей і ділового циклу.
	Калецькіанське кейнсіанство	А. Ейхнер, К. Коулінг, П. Рейнольдс, М. Соєр. мету заповнити прогалини в дослідженні процесів ціноутворення за умов недосконалої конкуренції, розкрити вплив монополій на економічну ситуацію.
	Неорікардівське кейнсіанство	Дж. Робінсон, П. Сраффа, Л. Пазінетті, Дж. Інтуелл здійснюють поєднання теорії вартості Д. Рікардо з

		кейнсіанською теорією ефективного попиту, розвиток концепції Дж. М. Кейнса стосовно довгострокового періоду, посилена увага до соціальних питань.
1980 рр.	Нове кейнсіанство	Б. Грюнвальд, Дж. Стігліц, Дж. Акерлоф, Ж. Йеллен, Гр. Менкью та ін. змістили акценти дослідження на проблеми: мікроекономіки; ціноутворення за умов недосконалої конкуренції, контрактної економіки та сильних профспілок; раціональної поведінки контрагентів на ринках товарів, капіталу, праці за умов макроекономічної невизначеності; поведінки економічних суб'єктів, що ґрунтується на раціональних очікуваннях; економічної інформації; проблеми впливу фінансової сфери на перебіг макроекономічних процесів.

Джерело: адаптовано автором за [19].

Попри це вже на початку 1970-х років простежується різке посилення критики кейнсіанської концепції через надмірні масштаби та несвоєчасність державного втручання, а світова криза 1974-1975 років гостро поставила проблеми стагфляції, непомірного зростання бюджетного дефіциту й державних витрат, проблеми реалізації, які на основі кейнсіанських моделей розв'язати не вдалося.

Втім, на початку XXI ст. з виникненням світової фінансової кризи 2008-2009 рр. та й у нинішніх постпандемічних умовах актуальність кейнсіанських концепцій набула нового значення. Зокрема, заслуговують на увагу механізми державного регулювання ринкової економіки, запропоновані, Дж. М. Кейнсом, що мають гарантувати підтримку підприємницького сектору та стимулювання споживання з метою посилення відтворювальних процесів [4, с. 11].

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Наукові концепції Дж. М. Кейнса і його послідовників про подолання спаду економіки та стимулювання економічного зростання за рахунок державного втручання мають досить актуальне значення, особливо в період виникнення і загострення кризових явищ. Оскільки державне регулювання економіки дозволяє: активізувати процеси відновлення національного капіталу, якісного зростання продуктивності праці і ефективності виробництва; підвищити рівень суспільного добробуту, ефективного попиту і якості життя населення,

що в сукупності може сприяти створенню реальних передумов для економічного зростання та збільшення національного багатства. Тому, на наш погляд, у сучасних умовах, враховуючи наявність глобальних економічних змін, кейнсіанська концепція може бути трансформована у контексті планово-індикативної антикризової моделі, котра може бути застосована у нинішніх глобальних кризових економічних процесах. Це питання, відповідно, становить перспективи подальших наукових досліджень.

Список літератури:

1. Історія економічних вчень: навчальний посібник / за ред. В. В. Кириленка. Тернопіль : «Економічна думка», 2007. 233 с.
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Санкт-Петербург. Москва : Гелиос Арв. 2015. 352 с.
3. Афанасьев М. П. «Общая теория» Дж. М. Кейнса: истоки и будущее (к 75-летию со дня первой публикации). *Финансовый журнал Научно-исследовательского финансового института*. 2011. № 1. С. 151–156.
4. Видобора В. В. Концепція промислового розвитку у економічній доктрині Дж. Кейнса. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 59–1. С. 7–12.
5. Беляев О., Бебело А., Диба М. Економічна політика. М. Диба. Київ : КНЕУ, 2004. 287 с.
6. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей. Київ : АУБ, 1999. 189 с.
7. Белова И. А. Эволюция теоретических основ фискальной политики государства. *Вестник Челябинского государственного университета: Экономика*. Вып. 29. 2010. № 27 (208). С. 17–20.
8. Руденко М. В., Жижко Н. С. Джон Мейнард Кейнс та його «Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей». *Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського*. Випуск 1/2008 (48). Частина 1. С. 163–166.

9. Барщевський Є. Кейнсіанська парадигма макроекономічного розвитку держави на прикладі подолання рівня безробіття в Німеччині в 1933–1939 рр. *Дослідження міжнародної економіки* : зб. наук. пр. Київ: ІСЕМВ НАН України, 2011. № 1 (66). С. 178–189.

10. Keynes J. M. An Open Letter to President Roosevelt. URL: <http://newdeal.feri.org/misc/keynes2.htm>.

11. Давыдов А. Ю. «Новый курс» президента Ф.Д. Рузвельта: экономические аспекты. *Россия и Америка в XXI веке*. 2018. Вып. 1. URL: <https://rusus.jes.su/s207054760000077-1-1/>.

12. Мозговий О. М., Мусієць Б. Р. Державне регулювання товарно-грошових відносин: теоретичні основи. *Економіка і організація управління*. 2016, №4 (24), С. 92–99.

13. Проскуріна М. О. Висвітлення проблеми державного регулювання в працях представників основних теоретичних концепцій ХХ ст. *Механізм регулювання економіки*, 2011, № 3, С. 175–182.

14. Історія економічних вчень: підручник / за ред. Тарасевича В. М., Петруні Ю. Є. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 352 с.

15. Robinson J. The Production Function and the Theory of Capital. *Review of Economic Studies* 21. 1953-1954. P. 81-106.

16. Харрод Р.Ф. К теории экономической динамики. Новые выводы экономической теории и их применение в экономической политике: пер. с англ. Москва : ИЛ, 1959. 342 с.

17. Холопов А.В. История экономических учений: учеб. пособие. Москва : Рид Групп, 2011. 464 с.

18. Кузнец С. Современный экономический рост: Результаты исследований и размышления // *Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков*: В 5 т. Москва : Мысль, 2004.

19. Фещенко В. М. Сучасні економічні теорії : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2012. 474 с.

References:

1. Kyrylenko V. V. (Ed.). (2007). *Istoriia ekonmoichnykh vchen'*. Ternopil : «Ekonomichna dumka» [in Ukrainian].
2. Keynes Dzh. M. (2015). *Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg*. Sankt-Peterburg. Moskva : Gelios Arv. [in Russian].
3. Afanas'yev M. P. (2011). «General Theory» by J. M. Keynes: Origins and Future (to the 75th anniversary of the first publication). *Finansovyy zhurnal Nauchno-issledovatel'skogo finansovogo instituta*, 1, 151–156 [in Russian].
4. Vydobora V.V. (2020). The concept of industrial development in the economic doctrine J. Keynes. *Prychornomors'ki ekonomichni studii*. 59–1, 7–12 [in Ukrainian].
5. Bieliaiev O., Bebelo A., Dyba M. (2004). *Ekonomichna polityka*. Kyiv : KNEU, [in Ukrainian].
6. Keins Dzh. M. (1999). *Traktat pro hroshovu reformu. Zahalna teoriia zainiatosti, protsenta ta hroshei*. Kyiv: AUB [in Ukrainian].
7. Belova I. A. (2010). Evolution of the theoretical foundations of the state's fiscal policy. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta: Ekonomika*. 27 (208), 17–20 [in Russian].
8. Rudenko M. V., Zhyzhko N. S. (2008). John Maynard Keynes that his «General Theory of Employment, Interest and Money». *Visnyk KDPU imeni Mykhaila Ostrohradskoho*, 1(48), 163–166 [in Ukrainian].
9. Barshchevskyi Ye. (2011). Keynesian paradigm of macroeconomic development of the state on the example of overcoming unemployment in Germany in 1933-1939. *Doslidzhennia mizhnarodnoi ekonomiky*, 1 (66), 178-189 [in Ukrainian].
10. Keynes J. M. (1933). An Open Letter to President Roosevelt. Retrieved from: <http://newdeal.feri.org/misc/keynes2.htm>.
11. Davydov A. YU. (2018). «New Deal» by President F.D. Roosevelt: Economic Aspects. *Rossiya i Amerika v XXI veke*. 1. Retrieved from: <https://rusus.jes.su/s207054760000077-1-1/> [in Russian].

12. Mozghovyi O. M., Musiets B. R. (2016). State regulation of commodity-money relations: theoretical foundations. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 4 (24), 92–99 [in Ukrainian].

13. Proskurina M. O. (2011). Coverage of the problem of state regulation in the works of representatives of the basic theoretical concepts of the twentieth century. *Mekhanizm rehuliuvannia ekonomiky*, 3, 175-182 [in Ukrainian].

14. Tarasevych V. M. (Ed.), Petruni Yu.Ye (Ed.) (2013). *Istoriia ekonomichnykh vchen: pidruchnyk*. Kyiv : «Tsentr uchbovoi literatury» [in Ukrainian].

15. Robinson J. (1953-1954). The Production Function and the Theory of Capital. *Review of Economic Studies* 21. pp. 81–106 [in Russian].

16. Kharrod R. F. (1959). *Towards the theory of economic dynamics. New conclusions of economic theory and their application in economic policy*. Moskva : IL [in Russian].

17. Kholopov A. V. (2011). *Istoriya ekonomicheskikh ucheniy*. Moskva : Rid Grupp [in Russian].

18. Kuznets S. (2004). *Sovremennyy ekonomicheskyy rost: Rezul'taty issledovaniy i razmyshleniya*. World economic thought. Through the Prism of the Ages: In 5 Vol. Moskva : Mysl' [in Russian].

19. Feshchenko V. M. (2012). *Suchasni ekonomichni teorii*. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].